

Colecție coordonată de
SIMONA REGHINTOVSCHI

PHYLLIS CHESLER

FEMEILE ȘI NEBUNIA

Traducere din limba engleză
de **Ioana Poenaru**

PPT
PSIHOLOGIA
PENTRU
TOȚI

TREI

EDITORI

Silviu Dragomir
Magdalena Mărculescu
Vasile Dem. Zamfirescu

REDACTARE

Laura Matei

DESIGN ȘI ILUSTRAȚIE COPERTĂ

Andrei Gamarț

DIRECTOR PRODUCȚIE

Cristian Claudiu Coban

DTP

Gabriel Tudorie

CORECTURĂ

Irina Mușătoiu

Oana Aanei

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**CHESLER, PHYLLIS**

Femeile și nebunia / Phyllis Chesler ; trad. din lb. engleză de Ioana Poenaru. -
București : Editura Trei, 2026
Conține bibliografie
ISBN 978-606-40-3285-0

I. Poenaru, Ioana (trad.)

616.89

Titlu: Women and Madness

Autor: Phyllis Chesler

Copyright © 2005 by Phyllis Chesler

Copyright © Editura Trei, 2026
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90;
Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN 978-606-40-3285-0

Unele dintre materialele din capitolele doi,
trei și patru au apărut sub diferite forme
în următoarele publicații:

„Women and Psychotherapy“, în *The Radical Therapist*,
septembrie 1970.

„Patient and Patriarch: Women in the Psychotherapeutic
Relationship“, în *Woman in Sexist Society: Studies in
Power and Powerlessness*, editat de Vivian Gornick și
Barbara K. Moran, Basic Books, New York, 1971.

„Stimulus/Response: Men Drive Women Crazy“, în
Psychology Today, iulie 1971.

„Women as Psychotherapeutic Patients“, *Women's
Studies*, ediția de vară 1972.

Mulțumiri pline de recunoștință către următorii
autori pentru permisiunea de a include fragmente
aflate sub drepturi de autor:

Fragmente din „Double Jeopardy: To Be Black and Female“,
de Frances Beale, din *The Black Woman: An Anthology*, edi-
tată de Toni Cade. Publicată de New American Library,
republicată cu permisiunea autoarei.

Fragmente din *Mothers and Amazons*, de Helen Diner. Copyright © 1965 de Helen Diner. Republicat cu permisiunea Julian Press.

Fragmente din *Margaret Fuller: American Romantic*, editat de Perry Miller. Copyright © 1963 de Perry Miller. Material utilizat cu permisiunea Cornell University Press.

Fragmente din *Anarchism and Other Essays*, de Emma Goldman, publicat în 1917. Republicat în 1970 de Dover Publications Inc.

Fragmente din *Black Rage*, de William H. Grier și Price M. Cobbs, New York: Basic Books, Inc.

Fragmente din „On Sexism and Racism“, de Nancy Henley, studiu publicat ca parte a raportului Subcomitetului cu privire la femei al Comitetului pentru Drepturi Egale în Psihologie al Asociației Psihologice Americane, februarie 1971.

Fragmente din *Notes from the Third Year*, de Anne Koedt. Copyright © 1971 de Anne Koedt. Republicat cu permisiunea autoarei.

Fragmente din *The Politics of Experience*, de R.D. Laing. Copyright © 1967 de R.D. Laing. Republicat cu permisiunea Penguin Books, Ltd.

Fragmente dintr-un articol de Toni Morrison, din revista *New York Times*, 22 august 1970. Copyright © 1970 de New York Times. Republicat cu permisiunea publicației.

Fragmente din „Newlywed Swings In“, din *New York Post*, 19 februarie 1970. Copyright © 1970 de New York Post Corporation. Republicat cu permisiunea New York Post.

„Medusa“ copyright © 1965, de Ted Hughes și „Lady Lazarus“ copyright © 1963 de Ted Hughes din cartea

Ariel de Sylvia Plath. Fragmente din *The Bell Jar*, de Sylvia Plath copyright © 1971 de Harper & Row, Inc. Publicat de Faber & Faber, copyright © 1966 de Ted Hughes. Republicat cu permisiunea Harper & Row, Inc și Olwyn Hughes.

Fragmente din *Wilhelm Reich: A Personal Biography*, de Ilse O. Reich. Republicat cu permisiunea St. Martin's Press, Inc., Macmillan & Co., Ltd.

O parte din „Snapshots of a Daughter-in-law“, din *Snapshots of a Daughter-in-law: Poems 1954-1962* de Adrienne Rich. Cu permisiunea W.W. Norton & Company, Inc. Copyright © 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1967 de Adrienne Rich Conrad. Fragmentele din articolul „The Flight from Womanhood“, așa cum a fost publicat în *Feminine Psychology*, editat de Harold Kelman. Copyright © 1967 de W.W. Norton & Company, Inc. Publicat inițial de către *International Journal of Psychoanalysis*.

Fragmente din *Candy*, de Terry Southern. Copyright © 1958, 1959, 1962, 1964, de Terry Southern. Republicat cu permisiunea Coward-McCann & Geoghegan, Inc.

Fragmente din *The Myth of Mental Illness*, de Thomas S. Szasz. Republicat cu permisiunea Harper & Row, Inc.

Fragmente din *The Persecution and Assassination of Jean-Paul Marat As Performed by the Inmates of the Asylum of Charenton Under the Direction of the Marquis De Sade* de Peter Weiss. Versiunea în limba engleză de Geoffrey Skelton. Adaptarea versurilor de Adrian Mitchell. Copyright © 1965 de John Calder Ltd. Publicată inițial în limba germană. Copyright © 1964 de Suhrkamp Verlag. Republicată cu permisiunea Atheneum Publishers.

Fragmente din *Les Guerilleres* de Monique Wittig, tradusă de David Le Vay, traducerea în limba engleză copyright © 1971 de Peter Owen. Republicată cu permisiunea Viking Press, Inc.

Fragmente din *Love Between Women* de Dr. Charlotte Wolff, republicată cu permisiunea St. Martin's Press, Inc., Macmillan & Co., Ltd., și Gerald Duckworth & Co., Ltd.

Drepturile de autor pentru ilustrații se regăsesc la pagina 575

Păreau toate pe jumătate drogate sau pe jumătate adormite, absente, de parcă arătările fuseseră hipnotizate sau otrăvite, căci acești oameni umblau pe străzile lor murdare și dezgustătoare, pline de mizerie, gunoaie și bucățele de hârtie de parcă nu știau că sunt aici, de parcă erau altundeva: și erau altundeva... fiecare imaginându-și cum el sau ea ar ieși victorioși într-o ceartă cu proprietarul sau cu vânzătorul de la aprozar sau cu un coleg, sau cum era să faci dragoste... Era dureros într-un mod în care nu mai simțise durere, o boală de jale rușinoasă, să umble și ea prin locurile astea, printre semenii ei, să-i privească în starea în care erau, să-i vadă pe ei, pe noi, rasa umană, așa cum i-ar privi niște vizitatori dintr-o navă spațială...

Cu toate acestea, un singur lucru o înspăimânta cel mai tare la ei: faptul că umblau și se mișcau și-și vedeau de viețile lor ca niște somnambuli. Nu erau conștienți de ei, de alții, de ce se petrecea în jurul lor... erau izolați, încarcerați, ferecați în hidoasele lor corpuri defecte, în spatele ochilor lor drogați de transă și, mai presus de toate, prinși într-o plasă a dorințelor și a nevoilor care nu-i lăsa să se gândească la nimic altceva.

Doris Lessing
The Four-Gated City

CUPRINS

<i>Introducere din 2005</i>	15
NEBUNIE	
Demetra și Clitemnestra revizuite	81
UNU	
DE CE NEBUNIE	99
Femei în azile: Patru vieți	101
Mame și fiice: Un comentariu mitologic asupra vieților lor	125
Eroinele și nebunia: Ioana d'Arc și Fecioara Maria	136
DOI	
AZILE	146
Azilul de boli mentale	146
Rolul social feminin și simptomele psihiatrice: depresia, frigiditatea și tentativele de suicid	154
Schizofrenia în trei studii	171
O propunere teoretică	180

TREI

CLINICIENI	184
Câți clinicieni sunt în America?	187
Ideologia clinică contemporană	194
Ideologia clinică tradițională	210
Natura instituțională a terapiei private	250

PATRU

CARIERA FEMININĂ DE PACIENT PSIHIATRIC	260
Interviuri	269

FEMEI

CINCI

SEX ÎNTRE PACIENT ȘI TERAPEUT	301
-------------------------------	-----

ȘASE

FEMEI INSTITUȚIONALIZATE PE CRITERII PSIHIATRICE	335
---	-----

ȘAPTE

LESBIENE	362
Interviuri	376

OPT

FEMEI DIN LUMEA A TREIA	394
Interviuri	412

NOUĂ

FEMINISTE	436
Interviuri	452

ZECE

PSIHOLOGIA FEMININĂ: TRECUT, PREZENT ȘI VIITOR	472
Psihologia feminină în cultura noastră: femei singure	472

Psihologia feminină în cultura noastră: femei în grup	480
Societățile amazoane: viziuni și posibilități	497
Problema supraviețuirii: putere și violență	506
Câteva recomandări psihologice pentru viitor	513
Cele 13 întrebări	519
Mulțumiri	522
NOTE	525
BIBLIOGRAFIE	543

INTRODUCERE (2005)

Multe dintre lucrurile pe care le considerăm de la sine înțelese în ziua de azi nu erau nici măcar șoptite acum 50 sau 60 de ani. În anii 1950 și 1960, clinicienilor încă li se preda că femeile suferă de invidia de penis, că sunt inferioare din punct de vedere moral bărbaților și că sunt masochiste, dependente, pasive, heterosexuale și monogame din naștere. De asemenea, am învățat că mamele — și niciodată tații, predispoziția genetică, accidentele și/sau sărăcia — erau responsabile pentru nevroze și psihoze.

Niciunul dintre profesorii mei nu a spus vreodată că femeile (sau bărbații) sunt oprimați sau că opresiunea este traumatizantă, mai ales când cei care suferă sunt învinuiți pentru propria nefericire și diagnosticați ca fiind bolnavi. Nimeni nu m-a învățat vreodată cum să administrez un test pentru sănătatea mentală — doar pentru bolile mentale.

Încă văd acest lucru ca fiind imperialism psihiatric.

În facultate, în timpul stagiului clinic și la institutul de psihanaliză unde am fost formată în anii 1960 și începutul anilor 1970, am fost învățată că este util și chiar științific să diagnosticezi ca patologic ceea ce ar putea fi o reacție umană absolut normală la traumă.

De exemplu, am fost învățați să considerăm reacția normală a femeilor (a oamenilor, în general) la violența sexuală, inclusiv la incest, ca pe o boală psihiatrică. Am fost învățați să dăm vina pe victimă pentru ceea ce i s-a întâmplat. Bazându-ne pe o înțelegere superficială a teoriei psihanalitice, am acuzat femeia că era „seducătoare” sau „bolnavă”. Credeam că femeile strigau „incest” sau „viol” pentru a atrage atenția sau pentru a se răzbuna.

Pe vremea mea, eram învățați să considerăm femeile ca fiind, într-un fel, bolnave mental din naștere. Femeile erau isterice (*hysteros*, uter), prefăcute, copilăroase, manipulative, mame reci sau sufocante și împinse către excese de hormoni lor.

Presupuneam că bărbații sunt sănătoși mental. Nu am fost învățați să patologizăm sau să incriminăm bărbații dependenți de droguri sau de alcool, bărbații care băteau, violau sau chiar ucideau femei sau alți bărbați. Nu aveam categorii de diagnostic pentru bărbații agresori sexuali sau pedofili. Literatura psihiatrică dădea vina pe mamele acestor bărbați, nu pe tații lor, pentru că i-au adus în această situație. În principiu, eram formați să înțelegem și să iertăm astfel de bărbați supermasculini („băieții sunt băieți”).

Cu alte cuvinte, așa-zisa noastră formare profesională nu făcea decât să repete și să profesionalizeze în mod fals educația culturală pe care o primiserăm anterior.

Știam că ceea ce mi se preda nu era nici util, nici adevărat. La acel moment, participasem timp de doi ani aproape fără întrerupere la întâlniri feministe, înconjurată de alte femei la fel de pasionate, încrezătoare, asertive și educate. În spiritul acelei perioade, am devenit — și am rămas — psiholog de emancipare și activistă juridică. Eram o cercetătoare multidisciplinară care iubea atât miturile, cât și notele de subsol. Refuzam să scriu într-un limbaj obscur, pompos. Eram orientată spre psihanaliză și spiritualitate, dar eram și extrem de implicată din punct de vedere politic.

În 1969, am cofondat Asociația Femeilor în Psihologie (AWP). În acea perioadă, femeile înființau noi organizații în fiecare lună, uneori chiar și în fiecare zi. Încurajate de feminism, am creat propriile organizații, unde noi și ideile noastre eram binevenite și unde puteam să învățăm singure și una de la alta ceea ce aveam nevoie să știm. Nu învățaseram aceste lucruri din altă parte.

De exemplu, de abia îmi luasem doctoratul, terminasem stagiul la spital și eram încă înscrisă la un institut de formare în psihanaliză, dar nu știam aproape nimic despre cum să ajut o altă femeie (sau un bărbat) să-și înțeleagă propria viață.

Nu conta, studiam în secret ce-și doreau cu adevărat femeile de la psihoterapie. Am planificat să-mi prezint concluziile la convenția anuală a Asociației Americane de Psihologie (APA) din 1970. Am mers la convenție, dar nu am prezentat lucrarea. În schimb, în numele AWP, le-am cerut membrilor APA un milion de dolari despăgubiri în numele femeilor care nu fuseseră niciodată ajutate de profesioniștii din domeniul sănătății

mentale, dar care, de fapt, fuseseră abuzate și mai mult: etichetate în mod punitiv, tranchilizate excesiv, seduse sexual în timpul tratamentului, internate împotriva voinței lor, supuse terapiei cu șocuri, lobotomizate și, mai presus de toate, descrise în mod inutil ca fiind prea agresive, promiscue, depresive, urâte, bătrâne, furioase, grase sau incurabile. „Poate că AWP ar putea înființa o alternativă la spitalul de sănătate mentală cu acești bani“, am spus, „sau un adăpost pentru soțiile fugite de acasă.“

Publicul format din peste 2000 de persoane (în majoritate bărbați) a râs de mine. Tare. Nervos. Unii păreau jenați, alții ușurați. Evident, eram nebună. După aceea, colegii mi-au spus că se făcuseră glume pe seama „invidiei de penis“ de care dădusem dovadă.

Am început să scriu *Femeile și nebunia* în avionul care mă aducea înapoi la New York. M-am cufundat în literatura psihanalitică, am căutat biografii și autobiografii ale femeilor care fuseseră tratate psihiatric sau internate în spitale de psihiatrie — femei care refuzau să mănânce sau să se căsătorească, femei care nu puteau să plece de acasă sau să ducă o viață în afara familiei. Am citit romane și poezii despre femei triste, nebune, rele și am devorat mitologia și antropologia, în special despre zeițe, matriarhat și femeile războinice amazoane.

Nu este o coincidență că am scris despre zeițe în *Femeile și nebunia*: marile Mame-Pământ, precum Demetra, care a salvat-o pe fiica sa, Persefona, de răpire, viol și incest sau figuri de amazoane precum Diana, care proteja femeile în timpul nașterii și care alerga literalmente cu fiarele sălbatice. Astfel de imagini

ale zeitelor sunt modelele noastre colective umane; le refulăm pe propria răspundere. Atât femeile, cât și bărbații sunt întăriți de exemple de femei care întruchipează toate posibilitățile umane (nu doar cele feminine sau biologic materne).

De asemenea, nu este o coincidență că nu am examinat pe deplin latura „întunecată” a relației dintre Demetra și Persefona sau alte mituri despre relații primare, cum ar fi cel al reginei Clitemnestra și al fiicei sale matricide Electra. Am făcut acest lucru în mod incipient în *Femeile și nebunia*, dar am făcut-o și în moduri mai importante de-a lungul timpului și voi discuta acest lucru mai târziu în această nouă introducere.

În 1970, am început, de asemenea, să analizez statisticile privind bolile mentale și am citit toate studiile academice relevante. În plus, am citit relatări istorice despre viețile femeilor. Am găsit poveștile unor femei europene care fuseseră condamnate ca vrăjitoare (inclusiv Ioana d'Arc) și, începând cu secolul al XVI-lea, închise în spitale de psihiatrie. În secolele al XIX-lea și al XX-lea, atât în Europa, cât și în America de Nord, un bărbat avea dreptul legal de a-și închide soția sau fiica perfect sănătoasă într-un azil de boli mentale. Și unii au făcut-o. Soții autoritari, violenți, bețivi și/sau nebuni își închideau soțiile în spitale de psihiatrie, uneori pentru totdeauna, ca o modalitate de a le pedepsi pentru că erau prea îndrăznețe — și pentru a se căsători cu alte femei.

Unele femei americane au scris mărturii lucide, geniale și sfâșietoare despre captivitatea lor. În mod incredibil, aceste femei eroice nu au fost înfrânte sau reduse la tăcere de lungile lor șederi în iad. Ele au fost

martore și la ceea ce li s-a făcut celor mai puțin norocoase decât ele, care nu au supraviețuit bățăilor brutale, înecului, hrănirii forțate, imobilizării, perioadelor lungi petrecute în propria murdărie și în izolare, lipsei compasiunii sau a rațiunii — care treceau drept „tratament“. Aceste relatări istorice m-au făcut să plâng.

Am găsit o mărturie extraordinară la persoana întâi a lui Elizabeth Packard, a cărei singură crimă a fost aceea de a îndrăzni să gândească singură, împotriva dorinței soțului ei. Ea a insistat să-și învețe elevii de la școala duminicală că oamenii se nasc buni, nu răi. Pedepsa lui Packard a fost de trei ani într-un spital de boli mentale de stat. După aceea, a devenit o luptătoare pentru drepturile pacienților cu boli mentale și ale femeilor căsătorite. În scrierile sale, ea a povestit ce li se făcea femeilor din azile.

La câțiva ani după ce am scris *Femeile și nebunia*, doctorii Jeffrey L. Geller și Maxine Harris m-au rugat să prezint o carte foarte importantă intitulată *Women of the Asylum: Voices From Behind the Walls, 1840-1945* (1994). Citisem și scrisesem despre unele dintre aceste relatări, dar nici măcar eu nu aveam idee că existau atât de multe relatări superbe ale martorilor oculari.

De exemplu, Elizabeth T. Stone (1842), din Massachusetts, a descris azilul de boli mentale ca „un sistem mai rău decât sclavia“; Adriana Brinckle (1857), din Pennsylvania, a descris azilul ca o „moarte vie“, plină de „lanțuri“, „întuneric“, „cătușe, cămăși de forță, bile și lanțuri, inele de fier și... alte relicve ale barbarismului“; Tirzah Shedd (1862) a scris: „Acesta este un abator în masă... mai mult un loc de pedeapsă decât un loc de vindecare“; Clarissa Caldwell Lathrop (1880), din